

การจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

Temple Property Management Based on Integration in Bang Muang
Subdistrict, Bang Yai District, Nonthaburi Province

พระปลัดศานิตย์ นิจจุงคุโณ¹, พระปลัดสมชาย ปโยโค^{2*} และพระถนัต วฑฒโน³

^{1,2,3}วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

*ผู้รับผิดชอบบทความ

Phrapalad Sanit Nijjangu¹, Phrapalad Somchai Payogo^{2*}, and

Phra Thanad Vaddhano³

E-mail: nit2537@hotmail.com¹, dn.2519@gmail.com², thanatmcurk@gmail.com³

^{1,2,3}Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding author

Received: January 26, 2020 / Revised: March 28, 2020 / Accepted: March 30, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด และ (2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด โดยทำการศึกษาวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี การวิจัยเป็นแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในเชิงปริมาณใช้การสำรวจด้วยการแจกแบบสอบถาม ส่วนในเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ในภาพรวม การจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่าด้านการจัดการศาสนสมบัติวัดตามข้อกฎหมาย มีค่ามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการดูแลวัดและศาสนสมบัติวัดของผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน และน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดที่มีพระสงฆ์

คำสำคัญ: การจัดการศาสนสมบัติ; บูรณาการ; กฎหมาย

2. ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด ในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุและพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ และตำแหน่งทางสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัญหาของการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ที่มากที่สุด คือ พระสงฆ์ในเขตพื้นที่และญาติโยมไม่ร่วมมือกัน รองลงมา คือ ทศนคติของทั้งพระสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ตรงกัน และน้อยที่สุด คือ พระสังฆาธิการยังเข้าใจกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติไม่ตรงกัน ทำให้เกิดความผิดพลาด นอกจากนี้ ยังพบว่า การจัดการและการบริหารศาสนวัตุนั้น จะเน้นไปที่กฎหมายทางคณะสงฆ์ หรือเป็นไปตามข้อบังคับที่กำหนดไว้ ส่วนมากจะให้ไวยาวัจกรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการ และรับทราบตามที่กำหนดไว้

4. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่การดูแลแทนนั้น ขึ้นอยู่กับความประพฤติของคนในวัด หรือคนที่ดูแลว่า สามารถตักเตือนได้หรือไม่ ถ้าตักเตือนไม่ได้ ก็ให้เป็นไปตามกระบวนการ ส่วนในด้านการพัฒนาวัดนั้นจะต้องใช้ความเมตตา จะใช้อำนาจมากเกินไปไม่ได้ กล่าวคือ การจัดการแก้ไขปัญหานั้นไปที่ความเรียบร้อยและความสงบภายในวัด เพื่อให้อยู่กันอย่างสันติสุข

Abstract

The objectives of this mixed method research were (1) to study and compare the management of temple property based on integration, and (2) to investigate and subsequently provide recommendations on the problems and hindrances regarding the management of temples in Bang Muang subdistrict, Bang Yai district, Nonthaburi province. The quantitative part of the research was conducted using a questionnaire, while qualitative data were also collected via means of an in-depth interview with key informants. The results indicated that:

1. Overall, the temples under study managed their property based on integration at a high level. Individual areas of management were ranked by respondents and interviewees from high to low in the following order: property management in accordance with the law, supervision of the temple affairs by managing agents, and management of the temples with residential monks.

2. Comparisons of the opinions of the respondents and interviewees, with reference to the property management of the temples revealed the following: Monks with different ages and monkhood tenures did not differ in their opinions, whereas those with differences in Dhamma studies, levels of formal education, and ecclesiastical positions did show differences at a 0.05 level of significance.

3. Problems involving property management, ranked from most to least, were as follows: lack of cooperation between local monks and temple goers, differences in attitudes between the monks and the people in the community, and different interpretations of related laws by ecclesiastical official monks, resulting in mismanagement of temple matters. Moreover, it was also found that the management of religious property was mainly concerned with Sangha laws and regulations. Temple-wardens or related authorized individuals actually did most of the work related to management of temple property.

4. Recommendations from the study with regard to the delegation of supervisory functions, depended largely on the personal conduct of the people in the temple compound. If they were too difficult to handle, the wardens would let the system take over. It is also suggested that the process of establishing the temple development requires kindness and leniency, with the aim of maintaining orderliness and peacefulness in the temple.

Keywords: Temple Property Management; Integration; Law

บทนำ

การสร้างวัดในพระพุทธศาสนาเป็นอุดมคติที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติและวางรากฐาน โดยปัจจุบันประเทศไทย มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 65,729,098 คน โดยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลักเนื่องจากมีพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนกว่า 61,746,429 คน (หกสิบล้านเจ็ดแสนสี่หมื่นหกพันสี่ร้อยยี่สิบเก้าคน) คิดเป็นร้อยละ 93.94% (สำนักงานศาสนสมบัติ, กองพุทธศาสนสถาน, 2562) ของจำนวนประชากรทั้งหมดมาเป็นระยเวลานานับพันปี โดยบุคคลที่นับถือพระพุทธศาสนามีทุกระดับชั้น ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ จนกระทั่งถึงระดับปุถุชนคนธรรมดาทั่วไป ซึ่งความนิยมของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ มักจะสร้างวัดด้วยตนเองหรือรวมตัวเป็นหมู่คณะสร้างเพื่อเป็นการทำบุญ และเพื่อเป็นเกียรติทั้งแก่ตนเองและวงศ์ตระกูล ทำให้ประเทศไทยมีวัดที่สร้างขึ้นโดยบุคคลทุกระดับชั้น เช่น ในยุคสุโขทัย มีประเพณีนิยมสร้างวัดโดยใช้ชื่อของกษัตริย์ เจ้าขุนมูลนาย หรือผู้บริจาคทรัพย์ เป็นชื่อของวัด ทำให้ทั่วทุกภาคของประเทศไทยมีวัด

ที่ถูกสร้างอยู่เป็นจำนวนมาก วัดในพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงแค่สถานที่อันสงบสุขอย่างเดียว ซึ่งเป็นสถานที่อันคนทั่วไปได้ใช้เป็นสถานที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และแสวงหาหลักธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจ (พระครูโกศลวิหาคารคุณ, 2562)

เมื่อระยะเวลาผ่านไปทำให้สิ่งปลูกสร้างในวัดได้กลายเป็นโบราณสถาน ที่ทรงคุณค่าและมากมุลค่าทางจิตใจของชาวพุทธ สิ่งปลูกสร้างเหล่านั้นในปัจจุบันถูกเรียกว่า “ศาสนสมบัติ” ซึ่งใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา ได้ให้ความสำคัญและกล่าวถึงภาระหน้าที่ของวัดในการดูแลรักษา และการเข้ามาดูแลของหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมศิลปากร เป็นต้น ทำให้การดูแลรักษาศาสนสมบัติเหล่านี้ไม่ใช่เป็นภาระหน้าที่ที่ลึกลับของวัดเพียงอย่างเดียว จำเป็นจะต้องดูแลร่วมกันระหว่างทางโลกและทางธรรม ซึ่งเรื่องเหล่านี้ผู้ดูแลวัดหรือเจ้าคณะผู้ปกครอง ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอยู่มาก โดยพิจารณาจากเหตุการณ์ความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้นจากปัญหาการรื้อล้างที่ของชุมชนหรือชาวบ้านรอบวัดที่เข้ามาใช้พื้นที่วัดในการอาศัยตั้งรกรากอยู่เป็นระยะเวลานาน จนกระทั่งบางพื้นที่เกิดกรณีพิพาทรุนแรงขึ้น เช่น ปลายปี 2557 กรณีของวัดไผ่ล้อม จังหวัดนครปฐม เกิดกรณีพิพาทเรื่องที่ดินกับชุมชนวัดไผ่ล้อมกว่า 76 หลังคาเรือน เนื่องจากทางวัดต้องการเวนคืนที่ดินที่ชาวบ้านเช่าอยู่ในปัจจุบันคืน (เดลินิวส์, 2557) เพื่อจะสร้างเป็นอาคาร หากชาวบ้านต้องการอาศัยอยู่ต่อจะต้องใช้เงินจำนวนมากซื้อสิทธิเข้าอยู่ใหม่ และต้นปี 2558 กรณีพิพาทของวัดชัยพฤกษมาลาราชวรวิหาร ย่านตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร กับชาวบ้านชุมชนชัยพฤกษมาลากว่า 200 คน (Spring News Online, 2560) เนื่องจากชาวบ้านไม่พอใจที่พระปริยัติวิโรภการ เจ้าอาวาส สั่งปิดประตูเข้าออกบริเวณด้านหลังวัดทำให้ชาวบ้านในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงได้รับความเดือดร้อน แต่หากชาวบ้านต้องการข้ามฝั่งก็ต้องเสียค่าที่และค่ากุญแจกับทางวัดเป็นจำนวนเงิน 400 บาทต่อเดือน และเจ้าอาวาสเริ่มไม่ต่อสัญญากับชาวชุมชนเพื่อเตรียมจะขับไล่ต่อไป และในช่วงเดือนกันยายน 2558 ชุมชนวัดกัลยาณมิตร ถูกวัดกัลยาณมิตรวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ตัวแทนของวัดกัลยาณมิตรนำเจ้าหน้าที่บังคับคดีหลังจากที่ฟ้องขับไล่ชาวชุมชนจำนวน 54 หลังคาเรือน จากจำนวนชุมชนทั้งหมด 230 หลังคาเรือน โดยมีข้ออ้าง ต้องการพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้พุทธประวัติ และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัด แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏ คือ ได้มีการทุบทำลายโบราณสถานหลายอย่าง ทั้งที่โบราณสถานเหล่านั้นได้ขึ้นทะเบียนกับทางกรมศิลปากรไว้แล้ว ยังไม่รวมถึงการส่งคนมาพูดจาข่มขู่ คุกคามกันถึงหน้าบ้าน หากไม่ย้ายออกไปอาจจะได้รับอันตรายกับชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น (ข่าวไทยพีบีเอส, 2558) สะท้อนว่าการทำงานหรือการตัดสินใจของเจ้าอาวาสในฐานะผู้มีอำนาจโดยตรงได้ใช้หลักกฎหมายทางโลกเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดและผู้มีอำนาจบริหารจัดการวัด ที่ยึดเพียงหลักกฎหมายทางโลก แต่ขาดการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ เพื่อให้พัฒนาจิตใจให้รู้จักความถูกและผิด และปัญญาให้เข้าใจความจริง โดยผลที่ตามมาคือ มีความเสมอภาค/เที่ยงธรรม และความเปิดเผย โปร่งใส และคุณธรรม (พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, 2562) ต่างจากเนื้อความที่ปรากฏในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ที่ว่า “พระภิกษุสงฆ์ แม้มีพระวินัยเป็นกฎหมายสำหรับตัวอยู่ส่วนหนึ่งแล้วก็

ยังจะต้องอยู่ในใต้อำนาจแห่งกฎหมายฝ่ายอาณาจักรอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งตราไว้เฉพาะหรือเพื่อคนทั่วไปและยังควรอนุรักษ์จารีตของบ้านเมือง อันไม่ขัดต่อกฎหมายสองประเภทนั้นอีก” ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า พระภิกษุในพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกฎหมายอยู่ 3 ประเภท คือ กฎหมายแผ่นดิน 1 พระวินัย 1 และจารีต 1 (“พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121,” 2554) ซึ่งกฎหมายทั้ง 3 ประเภทล้วนมีความสำคัญในการตัดสินใจของเจ้าอาวาสผู้มีบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้ดูแลโดยตรง

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จึงสะท้อนถึงความรู้ความเข้าใจในการจัดการศาสนสมบัติเชิงพุทธบูรณาการ โดยเฉพาะในส่วนของบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาส การทำความเข้าใจในเรื่องศาสนสมบัติจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะหากไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างถูกต้อง อาจจะเป็นกรณีพิพาทที่ส่งผลกระทบต่อกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตต่อไปในอนาคต และที่สำคัญสามารถส่งผลกระทบต่อจิตใจและศรัทธาของคนในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขระหว่างวัดและชุมชน (Kyaing, 2019) แต่กระบวนการปรับเปลี่ยนจารีตต้องอาศัยบุคคล เวลา สถานที่ สภาพแวดล้อม และอุปกรณ์ ทุกส่วนต้องความสัมพันธ์กันและมีระดับเพียงพอและเหมาะสม สภาพจิตย่อมเกิดปฏิกิริยาการตื่นรู้และมีพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอกเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นบัณฑิตในพระพุทธศาสนา (ชำนาญ วรศรีเดือน, 2562) โดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ สาราณียธรรม และสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ ถือว่าเป็นหลักพุทธธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคีของวัดและชุมชนได้เป็นอย่างดี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยเฉพาะในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เป็นพื้นที่ที่มีการสร้างวัดเป็นจำนวนมากมาตั้งแต่ครั้งโบราณหลายร้อยปี สะท้อนถึงความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้นและยาวนาน ทำให้บริเวณเขตพื้นที่นี้กลายเป็นพื้นที่ที่มีโบราณสถานจัดเป็นศาสนสมบัติทั้งของวัดและศาสนสมบัติกลาง เช่น พระปรางค์ที่มีอายุมากถึง 600 ปี ของวัดปรางค์หลวง มณฑลปรอยพระพุทธบาทจำลอง ที่มีอายุอย่างน้อย 300 ปี ของวัดอัมพวัน เป็นต้น ความเก่าแก่ของวัดในเขตพื้นที่ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีพื้นที่ซึ่งชุมชนได้เข้ามาขออยู่อาศัยหรือชุมชนได้เช่าพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยมานาน หากวัดจำเป็นต้องใช้พื้นที่ดินวัดในการสร้างสาธารณประโยชน์หรือพัฒนาเพื่อการบำรุงวัด ก็จะเป็นเหตุของความขัดแย้งรุนแรงกับชุมชนโดยรอบได้ โดยไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะกรณีเรื่องที่ดินของวัดที่ถูกกรุกกล้าโดยชุมชนเข้ามาในเขตพื้นที่ศาสนสมบัติก็เช่นเดียวกันเกิดเป็นกรณีพิพาทในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี บ่อยครั้ง

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การจัดการศาสนสมบัติเชิงพุทธบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” โดยการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มีสาราณียธรรม 6 และสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น เพื่อการแก้ไขปัญหา โดยผลของการศึกษาครั้งนี้จะนำไปสู่ข้อเสนอหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการศาสนสมบัติเพื่อป้องกันกรณีพิพาทและความขัดแย้ง และเกิดการจัดการอย่างยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการศาสนสมมติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการศาสนสมมติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมมติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (independent variables) ได้แก่ คุณลักษณะทางประชากรของพระสงฆ์ ประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการดำรงตำแหน่ง

ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ การจัดการศาสนสมมติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย (1) ด้านจัดการศาสนสมมติวัดตามข้อกำหนด (2) ด้านการดูแลวัดและศาสนสมมติวัด ของผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน (3) ด้านการบริหารจัดการศาสนสมมติของวัดที่มีพระสงฆ์ และ (4) ด้านจัดการศาสนสมมติโดยการจัดการความขัดแย้ง

ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากร (population) ได้แก่ ประชากรพระสงฆ์ จำนวน 125 รูป ผู้ที่อยู่ในกลุ่มการจัดการศาสนสมมติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ได้แก่ บุคลากรที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมมติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล รวมทั้งสิ้น 7 รูป/คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ วัดและชุมชนรอบวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 5 วัด

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมีนาคม 2561 ถึงเดือนสิงหาคม 2561 รวมเป็นระยะเวลา 6 เดือน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ

พัฒนาการของการทำงานอย่างเป็นระบบ ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากการดำเนินการในแวดวงธุรกิจที่เน้นการทำงานให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน จากนั้นดำเนินการหรือปฏิบัติงานเป็นขั้นตอนให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่องค์กรหรือบุคคลได้กำหนดไว้ ติดตามควบคุมการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยกระบวนการหรือขั้นตอนดังกล่าวจะต้องมีการนำของผู้นำในแต่ละส่วนงานที่มีการแบ่งหรือกำหนดหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจน

การจัดการ หมายถึง การสั่งการ การควบคุมงาน และการดำเนินงาน โดยในภาษาอังกฤษจะมีคำใกล้เคียงที่มักใช้แทนกันตลอดคือ คำว่า “Management” และคำว่า “Administration” ซึ่งหากสังเกตก็จะพบว่า คำว่า “Management” มีใช้กันแพร่หลายมากกว่าในวงการธุรกิจ และคำว่า “Administration” จะมีการใช้แพร่หลายในการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ก็มักจะมีการนำไปใช้แทนกันเสมอ โดยความหมายของคำว่า “Management” จะหมายถึง การนำเอานโยบายไปปฏิบัติจริง แต่คำว่า “Administration” จะเน้นเรื่องการบริหารที่เกี่ยวกับการจัดการนโยบาย (บุญเลิศ เย็นคงคา, 2546) การทำงานของคนเหล่านั้นมีทิศทางที่กำหนดโดยบุคคลอื่น ๆ แต่มีหน้าที่เพื่อคอยสนับสนุนและคอยช่วยเหลือในการทำงานของพวกเขาเอง เราเรียกการทำงานของพวกเขาวว่า การจัดการ” (Schermerhorn, 2009)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติ

การจัดการ เป็นการดำเนินกิจกรรมหรือภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยต้องอาศัยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปในการร่วมกันทำงาน เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการทำงานดังกล่าวมักจะเป็นภาระของผู้นำขององค์กรนั้น ๆ อย่างมีทิศทางที่ชัดเจน โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเอาแนวคิดของนักคิดนักบริหารที่มีหลักการหรือทฤษฎีเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในด้านการบริหารจัดการมาใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการศาสนสมบัติแบบบูรณาการ เพราะฉะนั้นเมื่อมนุษย์ถือเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการบริหารจัดการแล้ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาถึงบุคคลผู้มีอำนาจจัดการศาสนสมบัติของวัดดังที่จะกล่าวต่อไป เนื่องจากบุคคลดังกล่าวมีความสำคัญในกระบวนการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในฐานะที่เป็นผู้ควบคุมทิศทางการบริหารของวัดไว้ทั้งหมด (ภฤติน จันทร์สนธิมา, 2557) โดยศาสนสมบัติของวัดมีความสำคัญในการจัดการศาสนสมบัติกลางนั้น ต้องจัดให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ ดังนี้ (1) เพื่อประโยชน์ของทางราชการ (2) เพื่อประโยชน์ของความมั่นคงของชาติ (3) เพื่อประโยชน์ของความมั่นคงของพระศาสนา (4) เพื่อประโยชน์สำหรับสังคมส่วนรวม (5) เพื่อประโยชน์สำหรับผู้อยู่อาศัย หรือ (9) เพื่อประโยชน์อื่นใดอันไม่ขัดต่อหลักการในทางพระพุทธศาสนา (ฉลอง ช่วยธานี, 2555)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมทั้งเป็นประเด็นหลักในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลที่ภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย รายงานการประเมินองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ระบุว่า แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 4 ประการด้วยกัน (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551) คือ (1) การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิ และเป็นเอกสิทธิของบุคคลที่ต้องให้ความเคารพและให้เกียรติ บุคคลต้องไม่ถูกบังคับและครอบงำ (2) การมีส่วนร่วม คือ การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผลรวมของข้อผูกมัดของแต่ละบุคคล ซึ่งแสดงออกในรูปของพฤติกรรมร่วม และผลประโยชน์ร่วมบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า โครงการเป็นของพวกเขา เพื่อพวกเขา (3) การมีส่วนร่วม คือ ส่วนสำคัญของกระบวนการบริหาร การพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมถูกดำเนินการใน 2 บริบท คือ ประการแรก นักบริหารจะต้องทำในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวัง และต้องให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ประการที่สอง โครงการพัฒนาต้องให้ประชาชนรับรู้เข้าใจในโครงการและรู้ถึงทรัพยากรที่จำเป็น รวมทั้งประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากผลโครงการ และ (4) การมีส่วนร่วม คือ การชี้วัดการพัฒนาชนบท ยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานมากขึ้นเท่าใด ก็แสดงว่า ผลประโยชน์จะตกเป็นของประชาชนมากขึ้นเท่านั้น สอดคล้องกับองค์การสหประชาชาติที่กล่าวไว้ว่า เงื่อนไขสำคัญเบื้องต้นในการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 5 ประการ (United Nation, 1981) คือ (1) ภาครัฐต้องยอมรับในแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนในเบื้องต้น และบรรจุหลักการนี้ไว้ในแผนหรือนโยบายระดับต่าง ๆ ด้วย (2) ต้องมีองค์กรพื้นฐานของประชาชนที่สามารถเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์ และบุคคลอื่น ๆ ได้ (3) ประชาชนต้องมีอิสระในความคิดริเริ่มและในการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นเพื่อกำหนดกิจกรรมของตนเอง (4) ชุมชนต้องมีการไหลเวียนของข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะในหลักการและปรัชญาของการพัฒนาเทคนิควิธีการในการจัดการทรัพยากร และความรู้ในการบริหารงาน และ (5) ชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งความคิดและเทคนิคที่จำเป็นในการมีส่วนร่วม

สรุปได้ว่า ศาสนสมบัติ และวัด คือส่วนเดียวกัน จะเห็นว่า การบริหารจัดการของวัดเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเวลานาน การเปลี่ยนแปลงในแต่ละส่วนขึ้นอยู่กับการจัดการคณะสงฆ์ตามข้อระเบียบและกฎหมายของแต่ละฉบับ จะเห็นว่า แต่ละคนนั้นให้ความสำคัญต่อการบริหารวัดเป็นอย่างมาก เนื่องจากจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาถึงบุคคลผู้มีอำนาจจัดการศาสนสมบัติของวัด สามารถสรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติ ประกอบด้วย (1) บทบาทในการบริหารจัดการศาสนวัด ตามข้อกำหนดว่าด้วยภารกิจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการปกครอง บำรุงดูแลรักษาวัด และให้ความสะดวกตามอันสมควร (2) บทบาทการดูแล

วัดและศาสนสมบัติวัด ของผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามข้อกฎหมาย ในส่วนนี้จะเหมือนกับเจ้าอาวาสในการดูแลวัดแต่ต้องมีการตรวจสอบ และอยู่ในดุลพินิจของผู้เกี่ยวข้อง (3) บทบาทในการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัดที่มีพระสงฆ์ เป็นบทบาทของเจ้าอาวาสที่อยู่กับพระสงฆ์ที่จำพรรษา โดยมีอำนาจหน้าที่ตามกำลังสมควร และ (4) บทบาทในศาสนสมบัติในการจัดการความขัดแย้ง ในส่วนนี้เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในวัดตามวิธีการและกระบวนการในการแก้ปัญหา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากการแจกแบบสอบถาม และเชิงคุณภาพ โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ สถิติพรรณนา (descriptive statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา “การจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (frequency), ค่าร้อยละ (percentage), ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis technique) ประกอบบริบท (context) และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” ได้ผลการวิจัยดังนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุของพระสงฆ์ โดยเรียงจากค่ามากที่สุด ประกอบด้วย พระสงฆ์ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 41.7 พรรษาของพระสงฆ์ โดยเรียงจากค่าที่มากที่สุด ประกอบด้วย พระสงฆ์ที่มีพรรษา 11 พรรษาขึ้นไป จำนวน 64 รูป คิดเป็นร้อยละ 66.7, วุฒิการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา โดยเรียงจากค่ามากที่สุด ประกอบด้วย พระสงฆ์ที่มีวุฒิมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาเอก จำนวน 61 รูป คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมา พระสงฆ์ที่มีวุฒิมัธยมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 61 รูป และวุฒิมัธยมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คือ พระลูกวัด จำนวน 89 รูป คิดเป็นร้อยละ 92.7

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า การจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า ด้านการจัดการศาสนสมบัติวัดตามข้อกำหนดมีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 4.368$) รองลงมา คือ ด้านการดูแลวัดและศาสนสมบัติวัดของผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน ($\bar{X} = 4.354$) และน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดที่มีพระสงฆ์ ($\bar{X} = 4.308$)

1. ด้านจัดการศาสนสมบัติวัดตามข้อกำหนดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า การสอดส่องดูแลคฤหัสถ์และบรรพชิตภายในวัดให้คงอยู่ ซึ่งพระธรรมวินัยมีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 4.531$) รองลงมา คือ มีการบูรณะ สิ่งก่อสร้าง และสถานวัตถุภายในวัดจากที่เคยใช้ไม่ได้ ให้กลับมาใช้งานได้ ($\bar{X} = 4.510$) และน้อยที่สุด คือ มีการปรับสถานวัตถุภายในวัดเพิ่มเติมให้อยู่ในสภาพที่ดี ($\bar{X} = 4.031$)

2. ด้านการดูแลวัดและศาสนสมบัติวัดของผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า สามารถให้ความสำคัญกับการดูแลความสะอาดภายในวัดให้สะอาดมีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 4.447$) รองลงมา คือ ผู้แทนของวัดของเจ้าอาวาส สามารถทำหน้าที่แทนได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.375$) และน้อยที่สุด คือ อำนาจของผู้เกี่ยวข้อง สามารถตรวจสอบได้ ($\bar{X} = 4.239$)

3. ด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดที่มีพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า มีการลงทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ไว้ถูกต้องตามกฎหมาย ($\bar{X} = 4.437$) รองลงมา คือ การเช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา สามารถวางสัดส่วนบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.385$) และน้อยที่สุด มีการแสดงบัญชีรายรับรายจ่ายของทางวัด เพื่อเป็นแนวทางในการตรวจสอบ ($\bar{X} = 4.270$)

4. ด้านจัดการศาสนสมบัติโดยการจัดการความขัดแย้งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า เน้นมีวิธีการบริหารจัดการวัดในเรื่องของการจัดศาสนสมบัติภายในวัดให้ลงตัว เพื่อลดปัญหา ($\bar{X} = 4.427$) รองลงมา คือ สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับศาสนสมบัติเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ($\bar{X} = 4.416$) และน้อยที่สุด ใช้เกณฑ์ในการรักษาสัมพันธ์ไมตรีกับผู้ที่เป็นคู่กรณีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ($\bar{X} = 4.062$)

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

1. พระสงฆ์ที่มี อายุ มีความคิดเห็นต่อการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด ไม่แตกต่างกันในภาพรวมทั้งหมด และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านแล้ว ยังมีความเห็นไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน

2. พระสงฆ์ที่มี พรรษา มีความคิดเห็นต่อการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด ไม่แตกต่างกันในภาพรวมทั้งหมด และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านแล้ว ยังมีความเห็นไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน

3. พระสงฆ์ที่มี วุฒิการศึกษาขั้นมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด ในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมทั้งหมด และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านแล้ว ยังคงความเห็นแตกต่างกันเช่นเดียวกัน

4. พระสงฆ์ที่มี วุฒิการศึกษาสามัญ มีความคิดเห็นต่อการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด ในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมทั้งหมด และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านแล้ว ยังคงความเห็นแตกต่างกันเช่นเดียวกัน

5. พระสงฆ์ที่มี วุฒิดำรงตำแหน่ง มีความคิดเห็นต่อการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด ในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองตัวแปรระหว่าง พระลูกวัด และพระสังฆาธิการ ในภาพรวมทั้งหมด และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านแล้ว ยังคงความเห็นแตกต่างกันเช่นเดียวกัน

การวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพปัญหาในข้อเสนอแนะ การจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด

ปัญหาของการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดที่มากที่สุด คือ พระสงฆ์ในเขตพื้นที่และญาติโยมไม่ให้ความร่วมมือกัน รองลงมา คือ ทศนคติทั้งพระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องไม่ตรงกัน และน้อยที่สุด กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติบางส่วนมีผู้ยังไม่เข้าใจ ทำให้เกิดความผิดพลาด

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัด

การจัดและบริหารศาสนวัตถุนั้น การจัดการศาสนสมบัติจะเน้นไปที่กฎหมายทางคณะสงฆ์ หรือเป็นไปตามข้อบังคับที่กำหนดไว้ โดยส่วนมากจะให้โยมว่าจรกร หรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการ และรับทราบตามที่กำหนดไว้ ส่วนในเรื่องการหน้าที่การดูแลแทน ขึ้นอยู่กับความประพฤติของคนในวัด หรือคนที่ดูแลแล้วสามารถถกเถียงได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ก็เป็นไปตามกระบวนการ และในการพัฒนาวัดนั้นจะต้องใช้ความเมตตา จะใช้เอาอำนาจมากเกินไปไม่ได้ และมีความเป็นการโดยส่วนมากการจัดการแก้ไขปัญหา จะเน้นไปที่ สาราณียธรรม 6 เป็นส่วนใหญ่ เพื่อความเรียบร้อยและความสงบ ภายในวัดให้อยู่อย่างสันติสุข

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ในแต่ละด้าน เมื่อพิจารณาแล้วสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า การจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วงอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อย

ที่สุด พบว่า ด้านการจัดการศาสนสมบัติวัดตามข้อกฎหมายมีค่ามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการดูแลวัดและศาสนสมบัติวัดของผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน และน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดที่มีพระสงฆ์และการอภิปรายผลเพื่อหาความสอดคล้องของงานวิจัยมีดังนี้

จากผลการวิเคราะห์ทางสถิติเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดในเขตตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยได้ผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. ด้านจัดการศาสนสมบัติวัดตามข้อกฎหมายอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า การสอดคล้องดูทั้งคุณศัพท์และบรรพชิตภายในวัดให้คงอยู่ซึ่งพระธรรมวินัย จากผลการวิเคราะห์ที่อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโพธิ์โรจนสารคุณ (สุเทพคุณงกโร) (2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี* จากผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ในด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความคิดรวบยอด ด้านความคิดและด้านการสอน พบว่า การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส จำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการส่งเสริมหรือจัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการการแลกเปลี่ยนทางความคิด ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนในด้านงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเปิดโอกาสให้เจ้าอาวาสสามารถเข้าถึงวิทยาการสมัยใหม่ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาวัดมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต

2. ด้านการดูแลวัดและศาสนสมบัติวัดของผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า สามารถให้ความสำคัญกับการดูแลความสะอาดภายในวัด ให้สะอาด จากผลการวิเคราะห์ที่อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุนันท์ สุนนโท (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง *การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* มีผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามกระบวนการจัดการ คือ กระบวนการที่เจ้าอาวาสและคณะบุคคลจัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยความร่วมมือร่วมใจของเจ้าอาวาสกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานการจัดการศึกษาศาสนสมบัติของวัดตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. ด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดที่มีพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า มีการลงทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ ไว้ถูกต้องตามกฎหมาย จากผลการวิเคราะห์ที่อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พล อาริยะชาติกุล (2554) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง *การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า* เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งเน้นศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 โดยทำการศึกษาความต้องการใช้พื้นที่วัดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมไปถึงประชาชนโดยทั่วไปที่มาติดต่อกับวัดอันนำไปสู่การเสนอแนวทางการบริหาร

จัดการพื้นที่ พบว่า ผู้ที่มีความต้องการจะเช่าพื้นที่วัด ควรจะให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยการปล่อยเช่าเพื่อสร้างโรงเรียน หน่วยงานราชการ วิทยาลัย หรือเพื่อประโยชน์กับชุมชนหรือให้ชาวบ้านเช่าเพื่อการทำตลาด ประกอบการค้า ทำนา ทำสวน ต้องดูที่ความสามารถในการบริหารจัดการของวัด แนวทางในการบริหารจัดการวัดที่จะต้องสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดที่มีการจัดการพื้นที่ทั้งภายในวัดและพื้นที่โดยรอบวัด ควรจัดแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจน พื้นที่พุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ การจัดทำแผนผังภายในวัด พื้นที่ไม่เน้นการทำกำไร แต่เน้นเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและวัดเป็นสำคัญ

4. ด้านจัดการศาสนสมบัติโดยการจัดการความขัดแย้งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า เน้นมีวิธีการบริหารจัดการวัดในเรื่องของการจัดศาสนสมบัติภายในวัดให้ลงตัว เพื่อลดปัญหา จากผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงพร สารศาสดา (2545) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการองค์กรวัดพระธรรมกาย จากผลศึกษาพบว่า องค์กรวัดพระธรรมกายมีรูปแบบการบริหารจัดการที่มีการวางแผนเป็นอย่างดีจากส่วนกลาง ซึ่งประกอบไปด้วยผู้บริหารระดับสูงของวัด ผู้ซึ่งล้วนมีการศึกษาสูง มีวิสัยทัศน์กว้างขวาง กับกลุ่มลูกศิษย์ของวัดที่เป็นผู้มีบทบาทในสังคมของประเทศไทย วัดพระธรรมกายมีระบบการจัดการภายในวัดที่ให้ความประทับใจแก่ผู้เข้ามาในวัดเป็นครั้งแรก ทั้งวัดที่สะอาด พระภิกษุที่สำรวม อาหารที่พิถีพิถัน และการสอนธรรมะที่ไม่น่าเบื่อ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการส่งเสริมการทำกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนสมบัติ และควรมีการจัดการโดยการวางแผนภายในวัดให้ลงตัว
2. ควรมีการอบรมเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม แนวทางในการปลูกฝัง การวางแผน และวิสัยทัศน์เกี่ยวกับศาสนสมบัติทางวัด ให้ลงตัว
3. ควรมีการใช้นโยบายเพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติในการบริหารจัดการวัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างและปลูกฝังหลักธรรมที่จะนำมาใช้ในการบริหารศาสนสมบัติ
2. ควรดำเนินการทำกิจกรรมในทางตรง และทางอ้อม เพื่อให้ทั้งพระสงฆ์ และบุคคลทั่วไปมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการในศาสนสมบัติ
3. ควรมีการบริหารจัดการประชุม โดยมีการจัดอาหารที่พิถีพิถัน พร้อมกับการสอนธรรมะสอดแทรกไม่น่าเบื่อ

ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไปนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1. ควรศึกษาในลักษณะกลุ่มตัวแปรตามเดียวกัน โดยขยายขอบข่ายของพื้นที่ในการทำวิจัยให้กว้างออกไปอีกหลายในจังหวัด เพื่อให้ได้หลายมุมมองที่หลากหลายในการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดอื่นที่หลายหลาย
2. ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึก หลากหลาย มุมมอง
3. ควรมีการขยายขอบข่ายกลุ่มตัวแปรที่ศึกษา โดยเพิ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในตามแนวทางการจัดการศาสนสมบัติเชิงบูรณาการของวัดหลาย ๆ เขตพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กฤติน จันทร์สนธิมา. (2557). *การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีเงินบริจาค*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานศาสนสมบัติ, กองพุทธศาสนสถาน. (2562). *ข้อมูลวัด ณ วันที่ 31 เดือน มกราคม พ.ศ. 2562*. ค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2562, จาก <http://www3.onab.go.th/wpcontent/uploads/2018/09/TotalSummaryReport31012019.pdf>
- ชาวไทยพีไอเอส. (2558). *รื้อถอนบ้านชุมชนวัดกัลยาณ์ 12 ปี ความขัดแย้งชุมชน-วัด*. ค้นเมื่อ 15 เมษายน 2561, จาก <http://news.thaipbs.or.th/content/5099>
- ฉลอง ช่วยธานี. (2555). *มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัดและศาสนสมบัติกลาง*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชำนาญ วงศ์มีเดือน. (2562). *การจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริตในพระพุทธศาสนา*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 7(3), 766-778.
- ดวงพร สารศาลิน. (2545). *การศึกษาการบริหารจัดการองค์กรวัดพระธรรมกาย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เดลินิวส์. (2557). *ชาวชุมชนวัดไผ่ล้อมร้องถูกไล่ที่*. ค้นเมื่อ 15 เมษายน 2561, จาก <https://www.dailynews.co.th/education/283823>
- บุญเลิศ เย็นคงคา. (2546). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: วี.เจ. พรินต์ติ้ง.
- พระครูโกศลวิหาคารคุณ. (2562). *เศรษฐกิจชุมชนเชิงพุทธ*. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(2), 181-200.
- พระครูโพโรจน์สารคุณ (สุเทพ คุณงโร). (2553). *ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี. (2562). การบูรณาการหลักธรรมมาภิบาลเพื่อชีวิตที่ดีในสังคมไทยสมัยปัจจุบัน. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(2), 267-284.
- พระมหาสุนันท์ สุนนโท (รุจิเวทย์). (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พล อาริยะชาติกุล. (2554). การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2551). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- Kyaing, W. (2019). The Buddhist cultural remains of Sri Ksetra. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 3(2), 49-64.
- Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2013). *Organizational behavior* (15th ed.). Pearson: Prentice Hall.
- Schermerhorn, J. R. (2009). *Introduction to management*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Spring News Online. (2560). *วัดชัยพฤกษ์มาลา ขอคืนที่ธรณีสงฆ์*. ค้นเมื่อ 15 เมษายน 2561, จาก <http://www.springnews.co.th/view/77123>
- United Nation. (1981). *Development of international economic and social affairs*. New York: United Nation.

